

Kymenlaakso

Alueprofiili

Kymenlaakson maakuntaohjelmaa toteutetaan neljällä toimintalinjalla, joiksi on valittu liiketoimintaympäristö, asuin- ja kulttuuriympäristö, osaamis- ja innovaatioympäristö sekä liikenneyhteydet ja liikennejärjestelmä. Kymenlaaksossa älykkään erikoistumisen kärjiksi on päätetty biotalous, digitalisaatio ja logistiikka. Ne samoin kuin kestävä kehitys ja kansainvälisyys ovat läpileikkaavia teemoja myös maakuntaohjelman toimintalinjoissa.

Tarkasteltaessa Kymenlaaksossa työssäkäynnin toiminnallisia alueita Suomen Ympäristökeskuksen kriteereiden mukaan (Toiminnalliset alueet ja kasvuvyöhykkeet Suomessa-raportti), muodostaa Kouvolan seutu (Kouvola, Iitti) oman työssäkäynnin ja asioinnin alueen ja Kotkan-Haminan seutu (Pyhtää, Kotka, Hamina, Virolahti, Miehikkälä) omansa.

Kymenlaakson kehittämisen suunnat:

1. Kansallinen-kansainvälinen vyöhyke: Pohjoinen kasvuvyöhyke
2. Maakuntien väliset palveluvyöhykkeet: Salpaussekä-palveluvyöhyke
3. Maakunnan sisäinen vyöhyke: Kotka-Kouvola (merkittävä kv. logistiikan ja maakunnan sisäisen pendelöinnin väylä)

Väestödynamikka

Kymenlaakson maakunnan väkiluku vähenee. Maakunnassa oli vuoden 2016 lopussa 177 659 asukasta, joista syntyperältään ulkomaalaisia oli noin 7 300 henkilöä. Väestömäärän vähenemisen taustalla ovat erityisesti:

- Negatiivinen luonnollinen väestömäärän kehitys: Kymenlaakson asukkaista kuolleiden määrä on ylittänyt syntyneiden määrän 500 – 800 asukkaalla. Keskimäärin luonnollinen väestönkehitys on ollut -650 as / v.
- Negatiivinen kuntien välinen nettomuutto: Kymenlaakson ulkopuolella sijaitsevaan kuntaan muuttaneiden määrä on vaihdellut välillä -370 - -980 asukasta vuosittain. Keskimäärin kuntien välinen nettomuutto on ollut noin -684 as / v.

Väestönlisäystä Kymenlaakso on saanut ainoastaan positiivisesta nettomaahanmuutosta, joka on vaihdellut 350–710 asukkaan välillä. Keskimäärin nettomaahanmuutosta on tullut Kymenlaaksoon 610 uutta asukasta vuosittain.

Tilastokeskuksen vuoden 2015 väestöennusteessa Kymenlaakson väestömäärän arvioidaan pienenevän vuoteen 2040 mennessä noin 11 500 asukkaalla (-6,4 %), jolloin vuonna 2040 maakunnassa olisi noin 160 604 asukasta. (Huom: Iitin kunta siirtyy Päijät-Hämeen maakuntaan kesällä 2018.) Verrattuna vuonna 2017 laadittuun väestösuunnitteesen, väestösuunnitteen mukainen asukasluvu on vuonna 2040 hieman korkeampi (166 900) kuin mitä Tilastokeskus arvioi.

Kymenlaakson väestö ikääntyy ja työikäiset vähenevät samalla kun rakenteellinen työttömyys on suhteellisen korkealla tasolla. Vuonna 2015 yli 64-vuotiaiden osuus oli koko maassa noin 21 %, kun vastaava lukema oli Kymenlaaksossa 25 % ja korkeimmillaan jopa 33 % Miehikkälän kunnassa.

Syyskuun 2017 tilanteen mukaan määrällisesti Suomen suurin väestötappio oli nimenomaan Kymenlaaksossa -1648 henkeä, josta muuttotappiota -887 henkilöä. Vähenemistä tapahtuu niin maaseudulta kuin kaupungeista. Nuorten 25-34 -vuotiaiden ryhmässä nettomuutto on 2010-2015 ollut suhteellisen pientä (-79 henkilöä), mutta erityisesti 15-24 -vuotiaita muuttaa Kymenlaaksosta paljon opiskelemaan tai töihin muualle (-549).

Kymenlaakson väestön huoltosuhde oli vuoden 2016 lopussa 66,3 eli kuudenneksi huonoin koko Suomessa. Maahanmuuttajaväestön ikärakenne parantaa osaltaan huoltosuhdetta tulevaisuudessa.

Aluetalouden, kuntatalouden ja työllisyyden dynamiikka

2000-luvulla Kymenlaakson BKT on jäänyt koko Suomen keskitasosta rakennemuutoksen vuoksi, eikä tätä eroa ole pystytty kuromaan kiinni. Tästä huolimatta Kymenlaakso on viennin arvolla mitattuna Suomen maakunnista toisena Uudenmaan jälkeen.

Teollisten työpaikkojen määrä on vähentynyt 2000-luvulla lähes kolmanneksen ja erityisesti paperitehtaiden lopettaminen on koetellut maakuntaa. Kymenlaaksossa merkittävä logistiikka-ala linkittyy vahvasti paperiteollisuuteen ja Venäjän kaupan tilanteeseen, joten tälläkin alalla on ollut alavireistä, mutta tällä hetkellä kehitys menee parempaan suuntaan. Suomen maakunnista Kymenlaakso on menettänyt 2000-luvulla eniten kilpailukykyään. Kymenlaakson bruttokansantuote oli vuoden 2014 ennakkotiedon mukaan 32 402 euroa/asukas (koko maassa 37 602 euroa/asukas).

Kymenlaaksossa on kuitenkin investoitu merkittävästi viime vuosina ja investoidaan lähivuosina:

- Google datakeskus väh. 0,8 Mrd €
- KotkaMills 170 milj.€
- UPM Kymmene viimeisin investointi 98 milj. €
- Stora Enso 9 milj. €
- Haminan LNG-terminaali 95 milj. €
- Virolahden Zsar -kauppakeskus ensimmäisessä vaiheessaan 40 milj. €
- KymiRing-hanke ensimmäisessä vaiheessa 22 milj. €
- Kotkan Kantasatama (XAMK-kampus, tapahtuma-areena, hotelli ja outlet) 200 milj. €
- Kouvolan Railroad Terminaali (Rail Road Terminal, RRT) yhteensä 100 milj.€
- Kotkan Mussalon satamakeskuksen laajentaminen 30 milj. €
- E18 moottoritie Koskenkylä-Vaalimaan osuus neljänä hankkeena, joista kaksi jälkirahoitusmallilla (PPP) lähes 1 Mrd €
- Kymenlaakson keskussairaalan peruskorjaus ja laajennus 155 milj. €
- Kouvolan Ratamo-hanke 62 milj. €

HaminaKotkan Satama on Suomen suurin yleissatama ja yksi merkittävimmistä vienti- ja kauttakulkusatamista Suomessa. Suomen suurin rautatieliikennekeskus tavaraliikenteen osalta on Kouvola. Kouvolan RRT-hanke tekee Kouvolastä nykyistä merkittävämmän kv. rahtiliikenteen keskuksen. Marraskuussa 2017 lähti ensimmäinen konttijuna suoraan Kouvolastä Kiinan Xi'aniin.

Maakunnassa oli vuonna 2015 noin 63 500 työpaikkaa, joka on 11 % vähemmän kuin vuonna 2010. Suurimmat alueen työllistäjät ovat terveys- ja sosiaalipalvelut (19 % kaikista työpaikoista) sekä teollisuus (14 %). Lähes kaikilla toimialoilla työpaikkakehitys on ollut vähenevää. Viimeisimpien henkilöstömäärätilastojen (Q1 2017) perusteella voidaan kuitenkin todeta, että henkilöstömäärä on hienoisessa nousussa (+ 1,5 %). Selkeimmin tämä näkyy rakentamisessa (+ 9 %). Myös teollisuuden ja muiden palvelujen henkilöstömäärä on kasvanut edellisvuoteen verrattuna.

Aluetalouden tilanne näyttää viime vuosia paremmalta. Piristyminen näkyy myös yritysten liikevaihdossa. Kaikkien toimialojen liikevaihto oli trendisarjan (108, 2010=100) mukaan kasvussa. Edellisvuoteen verrattuna kasvua oli hieman. Liikevaihdon kasvu oli teollisuudessa suurempaa kuin maassa keskimäärin, mutta parhaiten liikevaihdon kasvu näkyy muissa palveluissa (118,4). Alkuvuonna 2017 liikevaihdon kasvu edellisvuoteen verrattuna oli noin 6 %. Piristymistä näkyy eniten rakentamisessa. Myös teollisuuden vientiliikevaihto on ollut edellisvuotta korkeampi (+ 8 %).

Piristymisestä huolimatta aluetaloudessa on edelleen haasteita. Taloudellinen huoltosuhde (174,2) on selvästi koko maan keskiarvoa (143,2) huonompi ja heikkenee keskimääräistä nopeammin. Työllisyysaste 62,1 % oli maakuntien välisessä vertailussa heikoin ja yli kuusi prosenttiyksikköä koko maan keskiarvoa alhaisempi. Työttömien määrä kääntyi laskuun kesällä 2016. Lokakuun 2017 tietojen (TEM) mukaan työttömiä oli noin 10 750. Maakunnan työttömyysaste oli koko maata suurempi. Työttömyyden lasku on nopeutunut ja työttömiä on nyt 14 % vähemmän kuin edellisvuonna samaan aikaan (koko maa - 17 %). Sekä pitkäaikaistyöttömien että nuorten työttömien määrä laskee. Rakennetyöttömiä on noin 7 300 henkilöä, joka on 68 %

kaikista työttömistä (koko maa 65 %). Positiivista on, että YT-neuvotteluiden ja irtisanomisien määrä on kuluvan vuoden aikana selvästi aikaisempaa pienempi.

Yritys- ja innovaatiotoiminnan sekä osaamisen dynamiikka

Ammattitaitoisen työvoiman saanti on este yritysten kasvulle. Sekä teollisuuden, rakentamisen että palvelualojen yritykset kärsivät rekrytointiongelmista. Kymenlaakson teollisuuden ja rakentamisen näkymät olivat hieman vaisummat syksyllä 2017 kuin kesällä. Siitä huolimatta viimeisimmän pk-yritysbarometrin mukaan suhdanteet ovat edellisvuotta paremmat 49 % yrityksistä (koko maa 50 %) ja paranevia suhdannenäkymiä odottaa 43 % pk-yrityksistä (koko maa 47 %). Investointien arvo oli kasvanut noin 28 %:lla vastanneista yrityksistä (koko maa 24 %) ja niiden arvon ennakoitiin nousevan 17 % yrityksistä (koko maa 23 %).

Yritysten kannattavuus oli kuitenkin hieman vuoden takaista parempi ja investoinnit lisääntyivät lievästi vuoden 2016 vastaavaan ajankohtaan verrattuna. Kauppakamarin teettämästä kyselystä selviää, että 17,6 prosenttia Kymenlaaksossa vastanneista PK-yrityksistä kertoo käynnistävänsä uutta liiketoiminta-aluetta ja 23,5% suunnittelee muuta merkittävää investointia. Merkittävin yrityksessä meneillään tai suunnitteilla oleva toimenpide Kymenlaaksossa on sukupolvenvaihdos 29,4%. Palvelualojen suhdannenäkymät ovat olleet syksyn aikana noususuunnassa.

Kymenlaakson matkailu on taas kehittymässä hieman positiivisempaan suuntaan Venäjän matkailun romahduksen jälkeen. Venäläismatkailijoiden määrä on lisääntynyt Vaalimaan rajalla tammi-syyskuun 2017 välisenä aikana yhteensä 3,4 %. Merkittävää on, että venäläisten matkailijoiden rahankäyttö Suomessa on samaan aikaan lisääntynyt matkustajamäärän lisääntymistä enemmän. Kymenlaakson matkailun kokonaiskysynnän määrä vuonna 2014 oli 273 milj. €, josta 25 % oli ulkomaista kysyntää ja valtaosa siitä siis venäläismatkailijoita. Toimiala työllistää maakunnassa 3700 henkilöä, joka vastaa kaikista työllisistä 4,9 %.

Kymenlaakson väestön koulutustaso on maan matalimpia. Tutkintoa vailla olevien (31 %) ja toisen asteen tutkinnon suorittaneiden (44 %) osuus on suhteellisen suuri. Korkeakoulututkinnon suorittaneita on 24,8 %. TKI-menot ovat Kymenlaaksossa maan alhaisimmat. Uudesta ammattikorkeakoulun XAMPUS-alueesta Kotkan kaupungin keskustaan toivotaan innovaatioalustaa.

Liikkumisen, asumisen ja luonnonympäristön tilannekuva

Kymenlaakson liikennejärjestelmän rungon muodostavat E18-liikennekäytävä, Salpausselän liikennekäytävä (valtatiet 6 ja 12 sekä Lahti-Luumäki-Imatra rata) ja Kotka-Kouvola yhteysväliillä olevat valtatiet 15 ja Kouvola-Kotka/Hamina rataosuus. Näitä täydentävät vielä valtatiet 26 ja kantatie 46 Kouvolaan Jaalan kautta Heinolaan. Tavaraliikenteen kannalta Kymenlaakson liikenteessä ja logistiikassa korostuu Euroopan laajuinen liikenteen ydinverkko TEN-T, johon kuuluu Kouvolan yhdistettyjen tie- ja rautatiekuljetusten terminaali, HaminaKotka satama sekä raja-asetat ja niille johtavat yhteydet. Vaalimaan kansainvälinen rajanylityspaikka on Suomen ja Venäjän välisen rajan vilkkain.

Aluerakenteellisen aseman vahvistumisen myötä edellytykset säännöllisten laivaliikenteen yhteyksien kehittämiseksi Viroon ja Pietariin sekä risteilyliiketoiminnan kehittämiseksi paranevat huomattavasti. Pitemmän aikavälin visioissa varaudutaan edelleen mahdolliseen Rantarataan, jolla olisi merkittävä vaikutus aluekehitykseen ja työllisyyteen. Tavaraliikenteessä Koivuväylän avautumisen ja mahdollisten Jäämeren yhteyksien kehittämisen myötä varaudutaan pohjois-eteläsuuntaisten kuljetusten voimakkaaseen vahvistumiseen.

Kymenlaakson ajoneuvoliikenneverkon pullonkaulat sijaitsevat pääteillä. Valtatie 15:n rooli korostuu HaminaKotka sataman logistisena maantieyhteytenä sekä maakunnan sisäisenä pendelöintiväylänä työ- ja opiskelupaikkojen sekä palveluiden saavutettavuuden kannalta.

Kymenlaakson rataverkon tavaraliikenteen määrät ovat suuria. Liikenteellisesti vilkkaimmat rataosat ovat Kouvola-Luumäki ja Kouvola-Kotka/Hamina, jotka ovat pääosin kaksiraiteisia rataosia. Merkittävimpiä tavaravirtoja ovat metsäteollisuuden vientikuljetukset Kotkan ja Haminan satamiin. Kaksoisraiteen rakentaminen on välttämätöntä myös Kotkan Mussalon satamaan ja Kantasatamaan saakka.

Liikenneturvallisuusongelmat kohdistuvat maakunnan pääteihin – raskas liikenne mukana neljännessä onnettomuuksista. Tienkäyttäjien tyytyväisyys tieverkon tilaan on heikentynyt. Kansalaisten tyytyväisyys talvihoitoon oli 3,12 eli 0,32 yksikköä huonompi kuin aiemmin. Elinkeinoelämän tyytyväisyys kuljetusten toimivuuteen oli uusimmassa, vuonna 2015 tehdyssä kyselyssä laskenut ollen 2,87. Syiksi arvellaan alemman tieverkon kunnon lievää heikkenemistä ja käynnissä olleita isoja parantamishankkeita E18-tiellä. Vilkkaasti liikennöidyillä teillä huonokuntoisten osuuksien määrä on 5,8 %, joka on pienempi kuin vuonna 2016 (8,3 %).

Kymenlaakson ja koko Suomen elinkeinoelämän menestys edellyttää kansainvälisesti kilpailukykyistä toimintaympäristöä. Kilpailukyyn kehittämisen ja aluekehityksen vahvistamisen kannalta keskeisimmäksi tavoitealueeksi on nostettava elinkeinoelämän tärkeiden kuljetusketjujen ja niihin liittyvien pääväylien sujuvuuden ja kustannustehokkuuden kehittäminen.

Kymenlaakson kärkihanke:

Kotka-Kouvola -liikennekäytävä: Kymenlaakson maakunnan sisäisen yhtenäisyyden sekä kansallisten ja kansainvälisten kuljetusten kannalta Kotka-Kouvola yhteysvälin kehittäminen on ensiarvoisen tärkeää niin maakuntaa yhdistävänä tekijänä, erityisesti sosiaali- ja terveystalouden saavutettavuuden kannalta kuin myös matkailutoimialan tukena. Tähän sisältyy valtatie 15 rakentaminen keskikaiteelliseksi ohituskaitatieksi sekä henkilöliikenteen vuorotarjonnan lisääminen Kotka-Kouvola yhteysväliä sekä raide- että tieliikenteessä. Kotka-Kouvola-junaliikenteen kehittämisen osalta myös infran kehittäminen on hyvin tärkeää. (VT15 -tie on vilkasliikenteinen arkiliikenteen väylä: Kotkan sisääntulo 21500 ajoneuvoa/vrk ja muu osuus 6500–10100 ajoneuvoa arkivuorokaudessa. Raskaan liikenteen osuus on huomattavan suuri (11–22 %) erityisesti satamien liikenteen takia.)

Laajempaa koko aluetta koskevana tarpeena on turvattava perusväylänpidon rahoitus siten, että mm. metsäteollisuuden ja maatalouden kuljetuksille välttämättömän alemman tieverkon kunta- ja hoitotaso voidaan turvata myös tulevaisuudessa.

Pohjois-Kymenlaaksossa taajamissa asuvan väestön osuus on 83 % ja Etelä-Kymenlaaksossa 90 %. Työpaikoista Pohjois-Kymenlaaksossa taajamissa sijaitsee 90 % ja Etelä-Kymenlaaksossa 95 %. Puolen tunnin matka-ajan (tieverkolta laskettu) sisällä Kotkan keskustasta on noin 83 000 asukasta ja 30 000 työpaikkaa. Kouvolan keskustasta laskettaessa vastaavat luvut ovat noin 91 000 asukasta ja 31 000 työpaikkaa.

Kymenlaaksossa asuntojen hinnat ovat huomattavasti edullisempia kuin esimerkiksi pääkaupunkiseudulla. Vuoden 2017 kolmannella vuosineljänneksellä vanhan osakehuoneiston keskimääräinen neliöhinta Kouvolaan oli 1186 euroa ja Kotkassa 1225 euroa, pääkaupunkiseudulla 4166 euroa ja muualla Suomessa 1894 euroa. Kymenlaakso on houkutteleva kesämökkipaikkakuntana (yli 18500 mökkiä) ja Kouvolan kaupunki pelkästään onkin Suomen suurimpia loma-asuntopaikkakuntia 7749 kesäasunnolla.

Maakunnan sisäinen pendelöinti maakuntakeskusten Kouvolan ja Kotkan välillä on noin 1 600 henkilöä päivittäin sekä Kotkan ja Haminan välillä lähes 3 000 henkilöä. Saman verran kymenlaaksolaisia pendelöi päivittäin Uudellemaalle.

Helsinki-Kotka vyöhyke sijoittuu vuorovaikutukseen, vuorovaikutuspotentiaaliin sekä kasvuun ja kehitykseen liittyvien tekijöiden perusteella neljänneksi koko maan vertailussa ja Lahti-Kouvola vyöhyke seitsemänneksi. Maakunnan sisäinen Kouvola-Kotka vyöhyke sijoittuu vastaavasti kahdeksanneksi (Toiminnalliset alueet ja kasvuvyöhykkeet Suomessa-raportti).

Kymenlaaksoon sijoittuneen metsäteollisuuden ansiosta, uusiutuvan energian osuus ilman liikennettä on 64 % (2015) maakunnassa tuotetun energian määrästä. Teollisuuden ja energiantuotannon hiilidioksidipäästöt ovat laskeneet vuosina 1990-2015 noin 63 %. Tuulivoiman merkittävä lisääminen on kariutunut mm. puolustusvoimien tutkavaikutuksiin. Puun kysyntä ja käyttö tulee edelleen lisääntymään Kymenlaaksossa. Biotalous on merkittävä ala Kymenlaaksossa ja sen merkitys tulee myös

kasvamaan. Suurin osa biotalouden taloudellisista vaikutuksista muodostuu metsäbiotaloudesta, jonka tuotoksen, arvonlisän, työllisyyden ja investointien osuus on Kymenlaaksossa muuta maata suurempi. Biotalous vuosittainen tuotos koko Kymenlaakson tuotoksesta on 28 %, arvonlisäyksen osuus on 15 %, investointien osuus 10 % ja työllisyyden osuus 15 %. Metsäteollisuus investoi selluntuotantoon ja teollisuuden uskotaan ottavan tuotantoon myös uusia puupohjaisia tuotteita. Tämä tuo haasteen metsien taloudellisen käytön hyödyntämisen ja muun käytön yhteensovittamisessa sekä luonnon monimuotoisuuden ja vesien tilan säilyttämisessä.

Suomenlahden tila on ilahduttavasti kohentunut idästä alkaen. Parannetun tilan myötä luodaan entistä parempia edellytyksiä myös siniselle kasvulle. Vesien suojelua on tarpeen edelleen tehostaa erityisesti hajakuormituksen osalta. Kymijoen vedenlaatu on kohentunut viime vuosikymmeninä merkittävästi ja vaelluskalojen olosuhteita on parannettu rakentamalla Korkeakosken kalatie sekä kunnostamalla lisääntymisalueita. Kymijoen ja pienemmissä Suomenlahden laskevissa joissa on edelleen runsaasti kehityspotentiaalia.

Kymenlaakson kolmella kansallispuistolla on suuri merkitys alueen taloudelle ja erityisesti matkailulle. Repoveden kansallispuistossa on kävijämäärässä tapahtunut voimakasta kasvua ja nyt vuosittain puistossa käy n. 150 000 kävijää. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi suojelua on tarvetta lisätä mm. METSO –ohjelman ja kaavoituksen avulla. Luonnonsuojelun osuus maakunnan pinta-alasta on 1,2 %.

Terveyden ja hyvinvoinnin dynamiikka

Kymenlaaksossa 20-64 -vuotiaista ainoastaan 48,8 % kokevat elämänlaatunsa hyväksi (koko maa 54,3 %). Saman ikäisten joukossa ei tunneta yksinäisyyttä niin paljon kuin koko maassa, mutta iäkkäämpien ryhmässä prosentuaalinen osuus nousee vastaavasti yli maan keskiarvon. Kymenlaaksossa 20-64 -vuotiaiden alkoholia liikaa käyttävien osuus on 37,2 %, kun se koko maassa on ainoastaan 32,6 %. Sama suunta näkyy valitettavasti myös nuorten juomiskäyttäytymisessä, joka ylittää koko maan prosenttiosuuden. Nuoret Kymenlaaksossa myös tupakoivat enemmän kuin keskimäärin Suomessa. Myös ylipaino jo 8- ja 9-luokkalaisten keskuudessa on yleisempää kuin maassa keskimäärin. Tämä näkyy myös aikuisten keskuudessa, ylipainoisia on väestöstä 21,4 %, kun koko maassa luku on 18,8 %. Viidennes Kymenlaaksoalaisista ei harrasta vapaa-ajan liikuntaa lainkaan.

Näistä edellä mainituista syistä, maakunnallinen hyvinvointi ja terveys-ryhmä on päättänyt kokouksessaan 30.11.2017 hyte-painopisteiksi seuraavat:

- Kymenlaakson väestökehitys (haasteina mm. ikääntyvä väestö; ikääntyneet työttömät, varsinkin yli 50-vuotiaat työikäisten työ- ja toimintakyky sekä toimeentulo; lapsiperheiden eriarvoisuus; nuoret työttömät; nuorten mahdollisuudet koulutukseen ja työhön sekä maahanmuuttajat)
- Elintavat (Kymenlaakson maakunta on mm. Suomen ”kostein” maakunta eli alkoholia käytetään maakunnista eniten)
- Yhteisöllisyys ja mielekäs tekeminen
- Hyvinvointijohtaminen